Verdensmål & biblioteker

Gode eksempler til inspiration

CHORA 2030

Med støtte fra
TrygFonden

Indhold

3 Introduktion

4 Sådan bruger du inspirationskataloget

5 Baggrund
5 Verdensmålene på biblioteket
6 Verdensmålscertificering af biblioteker

7 Forankring

9 Oplysning
9 Løbende formidling
11 Arrangementer og udstillinger
17 Videndeling med andre

19 Inddragelse
19 Borgere
22 Lokalsamfund
25 Etablering af fællesskaber

28 Orden i eget hus
28 Bæredygtig arbejdsplads
28 Drift, forbrug og ressourcer
30 Udearealer

32 Afrunding

Forsidebillede: Eksempler på bibliotekernes verdensmålsaktiviteter. Fra Middelfart Kultur & Bibliotek (foto: Chora 2030), Rudersdal Bibliotekerne (foto: Karina Janø) og Esbjerg Kommunes Biblioteker.

Layout: 4PLUS4

Introduktion

Borgermøder, byttemarkeder og blomsterenge. Det spirer med idéer og nye tiltag på det lokale bibliotek. De danske biblioteker er vigtige lokale kulturcentre og mødesteder. Derfor har de et godt afsæt for at hjælpe borgere og lokalsamfund med at forstå og komme i gang med den bæredygtige omstilling, som for alvor er kommet på dagsordenen. Rundt omkring i landet har bibliotekerne allerede kastet sig over opgaven – både med at gøre biblioteket selv mere bæredygtigt og med at skabe lokale samarbejder om verdensmålene.

De mange gode eksempler vil vi gerne have frem i lyset, så de kan inspirere andre og hjælpe flere biblioteker i gang med arbejdet. Derfor har vi samlet et bredt udvalg af eksempler i dette inspirationskatalog.

Eksemplerne stammer fra pilotbiblioteker over hele landet, som har været med til at udvikle verdensmåls-certificeringen af biblioteker og i den forbindelse har taget verdensmålene til sig i arbejdet med både organisation, drift, borgere og lokalsamfund.

Inspirationskataloget er udviklet af Chora 2030 med støtte fra TrygFonden i 2022.

Chora 2030
Chora 2030 er en bæredygtighedsorganisation, som arbejder sammen med blandt andet uddannelses-institutioner, børnehaver, biblioteker og foreninger om at skabe handlekraft, så danskere i alle aldre involveres i den bæredygtige udvikling af vores samfund.

▶ www.chora2030.dk

Sådan bruger du inspirationskataloget

Kataloget er først og fremmest tænkt som en hjælp til biblioteker, der gerne vil verdensmålscertificeres. Men det kan bruges af alle biblioteker, der leder efter inspiration til at skabe bæredygtige aktiviteter på biblioteket og i samarbejde med andre.

Inspirationskataloget begynder med to afsnit, der kort beskriver baggrunden og rammen for bibliotekernes arbejde med verdensmålene. Det første handler om, hvorfor bibliotekerne overhovedet bør beskæftige sig med verdensmålene, og det andet fortæller om verdensmålscertificeringen af biblioteker. Efter de to indledende afsnit er kataloget opbygget efter de kategorier, som udgør strukturen for verdensmålscertificeringen:

1. Forankring i organisationen
2. Oplysning – biblioteket som formidler
3. Inddragelse – biblioteket som facilitator
4. Orden i eget hus – biblioteket som aktør

Hver kategori indeholder tre underkategorier, og for hver af dem følger en række eksempler på aktiviteter og tiltag, der er gennemført på bibliotekerne. I kataloget har vi prioriteret aktiviteter og tiltag, som er overskuelige og nemme at gennemføre for andre biblioteker, og som ikke nødvendigvis afhænger af eksterne bevillinger. Vi har dog også taget enkelte større projekter og arrangementer med. Selvom initiativerne kan være svære at gentage, kan der måske være inspiration at hente i dele af aktiviteten, i metoden eller samarbejdspartnerne. De kan også give inspiration til kommende udviklingsprojekter.

Model for verdensmålscertificeringen

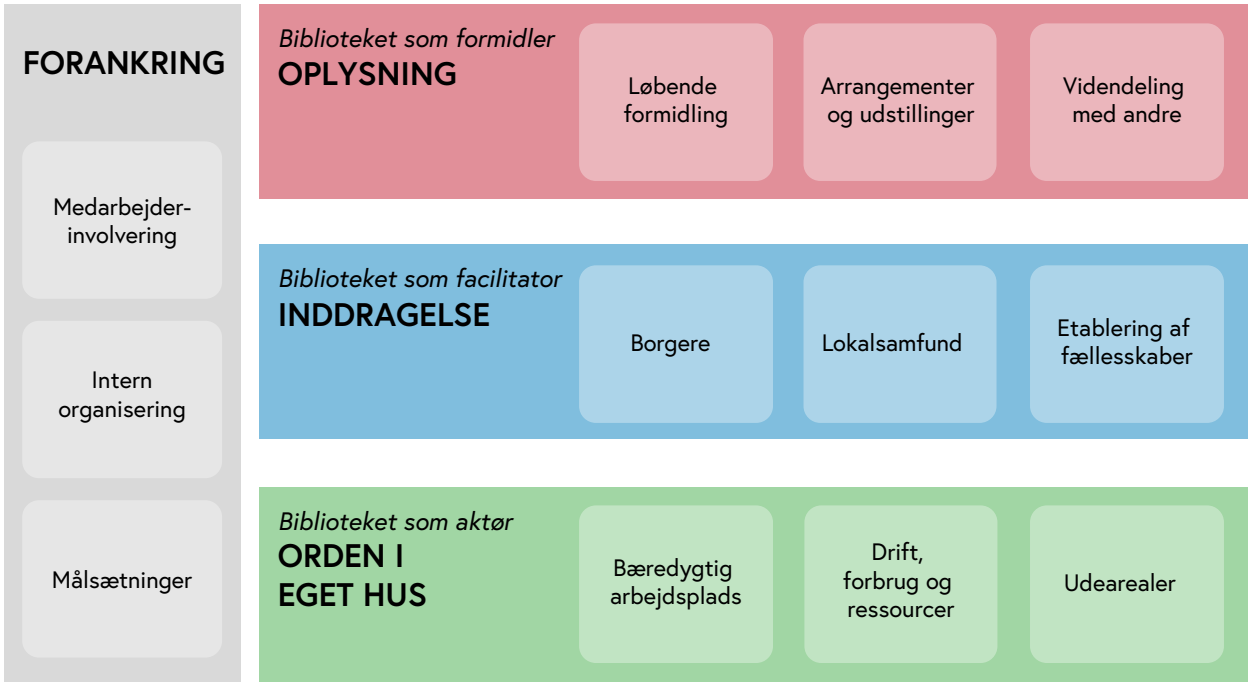

Baggrund

Verdensmålene på biblioteket

På alle niveauer i det danske samfund bliver det diskuteret, hvordan vi kan fremme en bæredygtig omstilling. Det sker ofte med FN's verdensmål som den overordnede ramme, fordi målene udgør en række pejlemærker for, hvad der skal til for at skabe en bedre, grønnere og mere retfærdig verden.

Det er ikke en opgave, staten eller kommunen kan klare alene. Der er brug for, at borgerne melder sig på banen og er med til at sætte lokale initiativer i gang, som kan inspirere til at afprøve nye måder at gøre tingene på. Men det kan være svært for den enkelte borger at finde ud af, hvordan man kommer i gang. Her har biblioteket en vigtig rolle at spille.

De danske folkebiblioteker er et af de få steder i lokalsamfundet, hvor folk mødes på tværs af generationer og social og uddannelsesmæssig baggrund. Det giver bibliotekerne en unik mulighed for at hjælpe med at skabe lokale fællesskaber og samarbejder med andre i lokalområdet og på tværs af generationer.

Som biblioteksmedarbejder kan du være med til at oversætte verdensmålene, så det bliver tydeligere for borgerne, hvordan målene kan omsættes til lokale initiativer. Det kan du gøre ved at vise eksempler eller invitere til aktiviteter, som kan inspirere borgerne til at sætte egne initiativer i gang. Hvad kunne de tænke sig at gøre for at bidrage til en bedre, grønnere og mere retfærdig verden? Og hvad kan man gøre lokalt og i fællesskab med andre? Dermed kommer biblioteket til at fungere som et mødested, hvor man kan lære af og sammen med andre, der deler ens interesse.

Når du sætter aktiviteter i gang om verdensmålene, behøver initiativerne ikke nødvendigvis hedde noget med verdensmål eller bæredygtighed. Det kan derimod være en god idé at holde fokus på aktiviteternes indhold, fordi det skaber tydeligere billeder af, hvad det går ud på. Det er lettere at se "sanketur i skoven" eller "sy-workshop med genbrugsmaterialer" for sig end betydningen af et verdensmål.

På den anden side giver verdensmålene et fælles sprog og en viden, som du kan tale aktiviteterne ind i eller supplere med, når der er en anledning. Det giver også mulighed for at koble den lokale indsats til den globale udfordring, så borgere kan se aktiviteterne i et større perspektiv.

Blandt pilotbibliotekerne i certificeringsprogrammet har det også vist sig, at verdensmålene har en vigtig funktion indadtil i organisationen ved at bidrage med en fælles forståelse af de nye tiltag og aktiviteter, der bliver udviklet. Endelig kan bibliotekernes verdensmålsarbejde åbne for nye alliancer og samarbejdspartnere, fordi der viser sig en fælles agenda at mødes om.

Du kan finde mere information om de 17 verdensmål på verdensmaal.org. Her kan du også se delmålene, som kan give en bedre forståelse af, hvilke elementer og udfordringer de forskellige verdensmål dækker over.

Verdensmålscertificering af biblioteker

Verdensmålscertificeringen er en fælles ramme for bibliotekernes verdensmålsarbejde og omhandler både det organisatoriske, driftsmæssige og borgervendte arbejde på bibliotekerne.

Verdensmålscertificeringen er sat i verden for at styrke bibliotekernes rolle som drivkraft for borgerinddragelse og bæredygtighed, så det lokale bibliotek ikke bare ses som en videnscentral, men også kan styrke borgernes deltagelse og handlekraft. Det skal ske ved, at bibliotekerne selv bidrager til mere bæredygtige løsninger og ansporer de lokale borgere til at engagere sig.

Programmet hjælper biblioteker til at arbejde struktureret og helhedsorienteret med bæredygtighed. Det baserer sig på den model, du kan se i starten af kataloget, og som skal understøtte bibliotekernes verdensmåls-arbejde. Modellen danner også grundlag for den handleplan, biblioteket skal udarbejde som led i certificeringen.

Første skridt i certificeringsprocessen er at involvere medarbejderne i at komme med forslag til bibliotekets arbejde med verdensmål og bæredygtighed. Derefter skal biblioteket udarbejde en treårig plan for verdensmåls-arbejdet, som forholder sig til modellens fire kategorier: Forankring, Oplysning, Inddragelse og Orden i eget hus. Når biblioteket er kommet godt i gang med at sætte tiltag og aktiviteter i værk inden for alle fire kategorier, kan det få en certificering.

Certificeringen er således en anerkendelse af, at biblioteket har taget verdensmålene til sig og har forpligtet sig til at arbejde med dem på alle niveauer i organisationen og i samarbejde med andre.

Verdensmålscertificeringen er udviklet i et samarbejde mellem Danmarks Biblioteksforening, Chora 2030 og 20 danske biblioteker. Læs mere om certificeringen her:

▶ db2030.dk/certificering

Fejring af de 10 første certificerede biblioteker ved Dokk1 i Aarhus.
Foto: Aarhus Bibliotekerne

Forankring

Bibliotekernes arbejde med verdensmålene er i høj grad udadvendt, men som en start er det en god idé at se indad og sikre, at arbejdet bliver forankret ordentligt i organisationen. Det handler blandt andet om at se på organiseringen af bæredygtighedsindsatsen og på, hvordan de interne strukturer bedst understøtter den overordnede strategi. Det handler også om medarbejderinvolvering og om at afdække behovet for kompetenceudvikling blandt medarbejderne.

Som led i certificeringsprocessen skal biblioteket afholde en medarbejderworkshop, hvor de i fællesskab udarbejder dogmer eller benspænd for bibliotekets bæredygtighedsindsats. Det skal sikre bred involvering og styrke ejerskabet til initiativerne blandt bibliotekets medarbejdere. Samtidig danner dogmerne grundlag for udviklingen af bibliotekets plan for verdensmålsarbejdet.

Arbejdet med at skabe forankring tager tid og kan se meget forskelligt ud fra bibliotek til bibliotek. Det afhænger blandt andet af bibliotekets størrelse. Her bringer vi nogle eksempler på de tilgange, der er blevet brugt. I denne kategori er eksemplerne ikke delt op i tre underkategorier men berører både medarbejderinvolvering, intern organisering og forarbejdet til at definere bibliotekets målsætninger i en handleplan.

Eksempler

Koldingbibliotekerne: Medarbejderinvolvering og udvikling af dogmer

På Koldingbibliotekerne startede certificeringsprocessen med en brainstorm på et personalemøde, hvor alle blev inviteret til at komme med idéer til bibliotekets bæredygtighedsdogmer. Bæredygtighedsgruppen faciliterede idéudviklingen, som bestod af tre trin: Først en omvendt brainstorm, hvor medarbejderne blev bedt om at komme med bud på, hvordan de kan gøre deres arbejdsopgaver mindre bæredygtige. Derefter en brainstorm med fokus på, hvad de allerede nu kan gøre mere bæredygtigt. Og endelig en brainstorm om deres drømme for et bæredygtigt bibliotek. Bæredygtighedsgruppen arbejdede derefter videre med idéerne og præsenterede et udkast for ledergruppen. Da dogmerne var færdige, blev de præsenteret på et nyt personalemøde. Dernæst blev alle faggrupper bedt om at implementere et selvvalgt dogme og formidle deres handling for alle ansatte. Det resulterede blandt andet i, at It & Logistik lavede en overskudsvogn, hvor alle kunne indlevere kontorartikler, som var i overskud på skrivebordene. Vognen blev helt fyldt.

Kulturium Ishøj Bibliotek: Dogmeafstemning for personale og borgere

Kulturium Ishøj Bibliotek har involveret både medarbejdere og borgere i udviklingen af bibliotekets dogmer. I første omgang var verdensmålene tema på bibliotekets personaledage. Her gav verdensmålsarbejdsgruppen eksempler på, hvordan biblioteket allerede arbejder med verdensmål, og medarbejderne læste om verdensmålene og gav forslag til indsatser i forhold til de forskellige mål. De idéer, som var mest egnede som dogmer, blev trukket ud, og så blev der holdt afstemning i to spor: Et blandt personalet og et med udgangspunkt i arrangementet Danmarks Største Vælgermøde, som blev afholdt på biblioteket. I forbindelse med arrangementet blev borgerne opfordret til at stemme på de dogmer, som de syntes, biblioteket skulle gå videre med. For at få flest mulige til at svare trak biblioteket lod om en bæredygtig kurv til både en borger og en medarbejder. De valgte dogmer blev præsenteret på et personalemøde, hvor medarbejderne i grupper

diskuterede udfordringer og muligheder ved at skulle arbejde med dogmerne. Som afslutning på processen havde biblioteket en udstilling om verdensmålene, hvor dogmerne også blev vist, og hvor det fremgik, om det var personale eller borgere, som havde peget på det. Biblioteket arbejder nu videre med at få indarbejdet dogmerne naturligt i hverdagen.

Tønder Kommunes Biblioteker: Intern organisering

Personalet på Tønder Bibliotek har været inkluderet hele vejen igennem processen med at skabe et solidt fundament for verdensmålene på biblioteket. Der har været afholdt flere personalemøder, hvor alle har fået information om verdensmålene, blandt andet gennem et oplæg fra Herning Bibliotekernes programleder for FN's verdensmål. På personalemøderne har medarbejderne arbejdet sammen i grupper om at udarbejde dogmer og forslag til bibliotekets handleplan. Det er blevet tydeligt kommunikeret, at verdensmålene er en fælles opgave på tværs af alle teams. Biblioteket har også fået ny teamstruktur med mange teams på tværs af organisationen - i modsætning til den tidligere inddeling i børn-/voksenteam. I den forbindelse er der blevet nedsat et verdensmålsteam, der har det overordnede ansvar for at sikre, at biblioteket når målene i handleplanen, og at verdensmålene også bliver repræsenteret i de øvrige teams.

Aarhus Bibliotekerne: Bæredygtigt bogsalg på biblioteket

En anderledes vinkel på arbejdet med at skabe ejerskab blandt medarbejderne kommer fra Aarhus Bibliotekerne. Her går overskuddet fra bibliotekets halvårlige bogsalg af brugte bøger til en mikropulje for samskabte bæredygtige aktiviteter på alle kommunens 19 biblioteker. Puljen kalder de for en frøpulje, og den kan søges af alle biblioteksansatte til større eller mindre verdensmålsprojekter. På den måde bliver indtægten fra de kasserede bøger til nye arrangementer og tiltag. Det har resulteret i insekthoteller, kompostbeholdere, klimaquizzer, steder, hvor borgere kan dele ting med hinanden (delerier), upcycling-workshops, klimalitteratur-caféer og meget mere.

Gør-det-selv-kit på Aarhus Bibliotekerne.
Foto: Chora 2030

Oplysning

Biblioteket som formidler

Løbende formidling

Formidlingen af verdensmålene og bæredygtighed sker blandt andet som del af bibliotekernes velkendte rolle med at formidle viden, fakta og litteratur. Men det kan også handle om at formidle handlemuligheder eller oplevelser i naturen. Mange biblioteker oplyser om verdensmålene på deres hjemmeside. Det kan både være i form af fakta og faglitteratur og som formidling af skønlitteratur, som relaterer sig til emner inden for verdensmålene eller peger på forandringspotentialer og andre måder at forestille sig verden på. Den løbende formidling sker også i andre formater som konkurrencer eller udlån af rygsække med grej og forslag til aktiviteter, som man kan tage med sig ud i de lokale naturområder.

Eksempler

Herning Bibliotekerne: Online formidling af verdensmålene

På Herning Bibliotekerne var man i forhold til andre biblioteker tidligt i gang med formidling af verdensmålene via hjemmesiden. Det er efterhånden blevet til et tema for sig med en række undersider. Siderne dækker både over en beskrivelse af hvert af de 17 verdensmål, en linksamling med henvisninger til andre steder med viden om verdensmålene, beskrivelser af foredrag og arrangementer på biblioteket, som relaterer sig til verdensmålene, og en oversigt over aktuel faglitteratur om verdensmålene og bæredygtig udvikling. Derudover er der en side med borgernær inspiration til, hvordan man kan få en mere grøn hverdag, og et forum med mulighed for at dele bæredygtige idéer – borger til borger. Herning Bibliotekerne har også et tema dedikeret til verdensmålsformidling til børn. Det bliver beskrevet i eksemplet herunder.

▶ https://www.herningbib.dk/verdensmaalene

Herning Bibliotekerne: Verdensmål for de små

Verdensmålene skal også være for de mindste, og derfor har Herning Bibliotekerne udviklet sjove udfordringer i børnehøjde til alle verdensmålene. Udfordringerne er lagt tilrette, så de kan bruges derhjemme eller i børnehaven, og man finder dem ved at klikke på et verdensmål på hjemmesiden, hvorefter man kan downloade og printe dem. Udfordringerne tager alle udgangspunkt i børns umiddelbare og sanselige tilgang til verden og giver dem handlekompetence på deres eget niveau. Biblioteket tilbyder også et flot gratis verdensborgerpas, hvor børnene kan sætte kryds, hver gang de har arbejdet med et verdensmål.

▶ https://www.herningbib.dk/verdensmaalfordesmaa

Rudersdal Bibliotekerne: Den bæredygtige væg

Den bæredygtige væg er en udstillingsvæg i biblioteksrummet, som er indrettet med trækasser og verdensmålsterninger. Ved væggen og på kasserne står alle bibliotekets aktuelle bøger om klima, genbrug og bæredygtighed. Derudover hænger bibliotekets certificeringsbevis og bæredygtighedsdogmer på væggen. Væggen giver mulighed for især at pushe de nye fagbøger om bæredygtighed, som guider folk til at tage konkrete skridt i en bæredygtig retning for eksempel gennem vildere have, genbrug og strømbesparelse.

Bøgerne udgør et kærkomment supplement til de mere teoretiske bøger om klima og verdensmål, som biblioteket ellers kan tilbyde. Den bæredygtige væg skal med tiden blive til et bæredygtigt hjørne, som får flere funktioner: En opslagstavle med borger-til-borger information om lokale initiativer samt husets egne aktiviteter, udstillingsplads for borgergruppernes egne ting (håndarbejde, frøposer, plancher), udstilling af bøger, mødested for borgere og en miniscene til brug ved små oplæg og caféarrangementer.

Koldingbibliotekerne: Månedens Verdenshelt

Koldingbibliotekerne har udviklet konceptet "Månedens Verdenshelt" til børn i folkeskolealderen. Konceptet er en månedlig udfordring, som formidler viden til børnene om det verdensmål, biblioteket har fokus på den måned, og samtidig motiverer børnene til at gøre bæredygtige handlinger. De månedlige udfordringer har udmøntet sig i alt fra skraldebingo, at aflevere legetøj til jul ved genbrugsbutikker, gennemføre quizzer og mysterieløsningsopgaver. Biblioteket samarbejdede med lokale genbrugsbutikker om projektet, og hver måned blev der trukket lod om en præmie blandt deltagerne. Koldingbibliotekerne har tre gode råd til andre biblioteker, der vil forsøge sig med noget lignende:

1. Gør udfordringen så simpel som muligt. Hvis det tager for lang tid at forklare opgaven, står børnene af.
2. Husk at der er lovmæssige krav, når det bliver lavet som en konkurrence.
3. Husk at der er regler for, hvordan man må lave markedsføring til børn, og hvis de skal udfylde et ark, må der ifølge GDPR kun være oplysninger, der er relevante for behandlingen.

Struer Bibliotek: Havnesafari

I Struer kan børnefamilierne med fordel gå omkring biblioteket, inden de går ned på havnen, for på biblioteket kan man nemlig låne fiskegrej til havnesafari. Man kan låne en redningsvest til børn, et fiskenet og en spand, og sammen med fiskegrejet får man små opgaver, som børnene kan løse, når de kommer ned på havnen. Biblioteket kobler desuden havnesafarien med Søværnets landsdækkende kampagne "Havmiljøvogter", der skal gøre det let for alle, der færdes på landets strande, at være med til at samle affald.

Silkeborg Bibliotekerne: Outdoorbibliotek

Med Outdoorbiblioteket hjælper Silkeborg Bibliotekerne med at gøre det endnu nemmere og sjovere at komme ud i den smukke natur i Søhøjlandet. Outdoorbibliotek er en fælles betegnelse for alle bibliotekets tilbud og aktiviteter om natur, udeliv, science og dyr. Det betyder, at man på biblioteket ikke blot finder arrangementer og bøger om alt fra dinosaurer til dykænder, men også gratis naturskattejagter til den næste gåtur med børnene og naturrygsække, som kan lånes på biblioteket, pakket og klar med grej, hygge og højtlæsning. Naturrygsækken er en rigtig turrygsæk, som er fyldt med turforslag, mikroskop, plastikakvarium, bestemmelsesdug, opslagsbog, quizspil og meget mere. Rygsækkene har tre forskellige farver med forskellige temaer og forskelligt grej og indhold: Bålrygsækken, sørygsækken og kriblekrablerygsækken.

Silkeborg Bibliotekerne: Verdensmål og vrøvlevers

Silkeborg Bibliotekerne har taget initiativ til få lavet en ny børnebog, som handler om truede dyr og planter i Danmark – de såkaldte rødlistede arter. Bogen, som hedder "Rim med Robin Ridderhat og Rødlisten", er skrevet af Lotte Salling og illustreret af Lea Letén og er den første bog til børn om rødlistede arter i Danmark. Bogen benytter sig af de rødlistede arters fantastiske navne som Gul Nøkketunge eller Guldblomme og blander sprogleg, højtlæsning og fakta til en børnebog om dyr og vild natur. En bog, man kan rime med på, og hvor man sammen kan gå på opdagelse i de smukke, finurlige illustrationer.

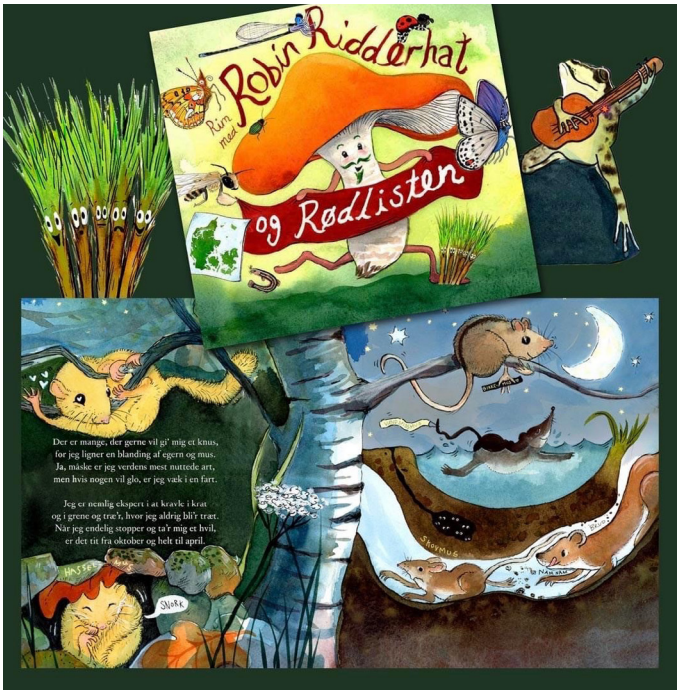

Idéen til bogprojektet opstod i dialog med biologer fra Silkeborg Kommune, som gerne ville formidle rødlisten til børnefamilier. Biblioteket så en mulighed for at være bindeled mellem litteraturen og naturvidenskaben og på den måde spille en aktiv rolle i formidlingen om de sårbare arter. Projektet blev udført som en samskabelsesproces mellem børn, forfatter og biologer fra Silkeborg Kommune og Aqua Akvarium og Dyrepark. I forbindelse med rimbilledbogen er der udviklet undervisningsmateriale og naturaktiviteter, som udvider børnenes forståelse af naturen, og hvordan de bedst passer på den. Projektet er en del af Silkeborg Bibliotekernes Outdoorbibliotek, som skal understøtte børn og børnefamiliers viden om og adgang til naturen.

Arrangementer og udstillinger

Arrangementer er typisk enkeltstående begivenheder om verdensmål og bæredygtighed. Det kan være udstillinger, foredrag, festivaler, bæredygtighedsdage og borgerhøringer. Mange biblioteker afholder selv bæredygtighedsdage eller er en del af årligt tilbagevendende kommunale verdensmålsfestivaler. I denne kategori omtaler vi først et udvalg af dem for at vise bredden. Derefter følger et afsnit om andre typer af arrangementer som foredrag, fællesspisning og debatter. Mange arrangementer sker i samarbejde med andre aktører og kunne derfor også være placeret under kategorien Inddragelse. Vi har lavet en opdeling, så de enkeltstående events er placeret her, mens længere samarbejder er beskrevet under Inddragelse.

Festivaler og bæredygtighedsdage

Esbjerg Kommunes Biblioteker: Uge 17

I uge 17 sætter Esbjerg Kommunes Biblioteker fokus på FN's 17 verdensmål med en "Festuge for verdensmål". Konceptet blev afprøvet for første gang i 2022, og hele ugen bestod af en lang række aktiviteter, som tog afsæt i forskellige verdensmål. Lørdag i uge 17 blev der afholdt en festdag for verdensmål på Hovedbiblioteket. Her inviterede biblioteket en række lokale aktører til at lave en verdensmålsrelateret aktivitet. Det resulterede i tøjbytte, plantebytte, vild-have-café, genbrugskunst, strikkeworkshop, reparationscafé og mulighed for at lave insekthoteller, snobrød og pandekager. Forskellige sociale tilbud som '2 timer om ugen' og lektiecafé deltog også. Derudover havde biblioteket en bytteboks stående hele april, hvor besøgende på biblioteket kunne aflevere ting, de ikke længere brugte, og måske finde noget andet, de manglede.

Herning Bibliotekerne: Børnefolkemødet

Børnefolkemødet er Herning Bibliotekernes årligt tilbagevende folkemøde, hvor biblioteket stiller skarpt på FN's verdensmål. Hvert år udvælges et eller flere verdensmål, som bliver omdrejningspunktet for det års folkemøde. Børnefolkemødet foregår i seks dage op til efterårsferien og har særlig opmærksomhed på børn og unge i folkeskolerne. Derfor er folkemødets tre første dage dedikeret til dem, og der er aktiviteter målrettet indskoling, mellemtrin og udskoling. Programmet består af foredrag, koncerter, teaterforestillinger og workshops, som foregår både på og uden for biblioteket. Ugen afsluttes med en stor Bæredygtighedsdag for alle byens borgere, hvor biblioteket og pladsen foran fyldes med aktiviteter, stande, telte og pavilloner. På bæredygtighedsdagen er der rig mulighed for at opleve, hvordan forskellige lokale foreninger, virksomheder, borgere og kommunen arbejder med bæredygtighed.

Middelfart Kultur & Bibliotek: Klimafolkemødet

I Middelfart er biblioteket tæt involveret i afviklingen af det årlige Klimafolkemøde. I 2022 medvirkede biblioteket til at få Klimafolkemødet til også at sætte fokus på bibliotekernes rolle i den bæredygtige omstilling. Det foregik med udgangspunkt i teltet Fremtidens Biblioteker på KulturØpladsen, hvor 25 biblioteker fra hele landet og en række borgere viste eksempler på lokale bæredygtige aktiviteter. Eksemplerne blev udfoldet gennem kreative værksteder, samtalesaloner med borgere og biblioteksmedarbejdere og gennem debatter med forfattere og forskere om emner som bibliotekernes rolle, borgernes handlemuligheder, forbindelserne mellem litteratur og natur og skønlitteraturens potentiale i den grønne omstilling. Flere af debatterne foregik på Fællesscenen, som er folkemødets største scene, og nåede dermed ud til et stort publikum.

Deltagere fra projektet "Sammen om verdensmål" fortæller om deres aktiviteter til Klimafolkemødet.
Foto: Chora 2030

Rudersdal Bibliotekerne: Bæredygtighedsdag – en tur til fremtiden

Hovedbiblioteket i Birkerød inviterede en tur til fremtiden, da de holdt Bæredygtighedsdag. En fremtid fyldt med nye bæredygtige løsninger, hvor vi er tæt forbundet med både teknologi og natur, og hvor vi er brugere snarere end forbrugere. Dagen igennem kunne man opleve kreative børneaktiviteter og klimakloge indlæg fyldt med handlemuligheder og nye veje til en bæredygtig fremtid. Programmet bød på forfattermøder, oplæg og kreative værksteder med en lang række folk, som arbejder med bæredygtighed med forskellige indgangsvinkler: Fra biodiversitet og byens klimaløsninger til bæredygtigt naboskab, vilde haver og verdensmål i hverdagen. Fra kreagenbrug til poseværksted og tøjbyttemarked. Fra klimatopmøder i FN til klimaplan for Rudersdal.

Silkeborg Bibliotekerne: Skraldival

Skraldival er en uge, hvor borgerne kan blive klogere på deres affald, og hvad de kan gøre for at mindske mængden af skrald. Den blev afholdt første gang i 2022, og biblioteket deltog med workshops for skoleklasser og for voksne. Ugen blev afsluttet med en markedsdag, hvor hele familien kunne blive inspireret til en hverdag med mindre affald og større genanvendelse. Markedsdagen bød på foredrag, boder og stande, mulighed for få fikset gamle ting i Repair Café, modeshow med genbrugstøj, byttemarked og aktiviteter for børnene. I anledning af Skraldival-ugen udsmykkede Silkeborg Forsyning biblioteket med upcyclede genstande bygget af indleveret affald fra genbrugspladsen, som de kreative medarbejdere havde reddet og givet nyt liv. Festivalen var arrangeret i samarbejde med Silkeborg Kommune og Silkeborg Forsyning.

Koldingbibliotekerne: KOLD festival

Koldingbibliotekerne samarbejder med blandt andet MusikKolding om Koldings nye musikfestival KOLD. Festivalen består af musik, atmosfæreskabende oplevelser og formidling af bæredygtighed i form af kunstinstallationer og talks. Festivalen er for de unge og skabt af de unge. I 2022 lagde biblioteket scene til bands, der talte ind i verdensmål 5 om ligestilling, og samarbejdede med forskellige aktører, der afholdt talks om bæredygtighed i forbindelse med festivalen.

Andre arrangementer

Dragør Bibliotekerne: Danmarks Største Vælgermøde

Dragør Bibliotekerne var et blandt mange, der deltog i Danmarks Største Vælgermøde op til kommunalvalget i 2021. Biblioteket udviklede et helt nyt format for vælgermødet, hvor borgere og politikere deltog på lige fod og med samtalen i fokus. Man kunne således låne kandidaterne på biblioteket til en gåtur eller en kop kaffe og en samtale. Børnene havde mulighed for at tegne deres egen valgplakater og for at stemme på deres egen kandidat til "Børnevalget". Derudover holdt biblioteket oplæg for elever på mellemtrinnet om demokrati i forbindelse med valghandlingen til børnevalget. Arrangementet satte dermed fokus på demokratisk deltagelse på flere niveauer og talte ind i verdensmålsagendaen, hvor verdensmål 16 blandt andet handler om deltagelse og ansvarlige institutioner.

Hillerød Bibliotekerne: Frirumsdebat om klimakrise og atomkraft

Kan atomkraft være med til at løse klimakrisen? Eller er det for farligt, for dyrt eller for langsomt? Det blev debatteret i en Frirumsdebat på Hillerød Bibliotek, som var arrangeret i samarbejde med ungdomsmediet Seismo. Frirumsdebatten er en anderledes debatform mellem to debattører, som har forskellige holdninger til en sag. Frirumsdebatter kan være et godt redskab til at fremme og styrke den demokratiske samtale, fordi det handler om at finde løsninger og kompromiser frem for at vinde over hinanden. Publikum er en vigtig deltager i debatten, fordi de er med til at finde, nuancere og kvalificere løsningerne. Debatten blev streamet, så unge kunne følge den i skoletiden.

Silkeborg Bibliotekerne: Green Week og bæredygtig jul

Som modsvar til den berygtede Black Friday afholdt Silkeborg Bibliotekerne Green Week. Det foregik den sidste uge i november med en lang række alternativer til at købe nyt: Repair-café, byttemarked og foredrag om minimalisme og bedre anvendelse af det tøj, vi allerede har. Biblioteket gik også ind i kampen for bæredygtige kalendergaver til byens børn. Derfor lavede de en byttebørs, hvor man kunne bytte gamle men gode småting til andre fine sager, der kunne bruges som kalendergaver. Med arrangementerne ville Silkeborg Bibliotekerne inspirere til, hvordan man kan skrue ned for forbruget og op for alt det, der virkelig tæller: Hygge, nærvær og gode oplevelser. Frem mod jul fortsatte biblioteket med at udfordre julestress og gaveræs ved at sætte fokus på genbrug og give mulighed for at give hjemmelavede gaver og oplevelser i stedet for at købe nyt.

Tønder Kommunes Biblioteker: Marskvandring og fællesspisning

I et samarbejde med Tønder Kommunes Sundhedsafdeling stod Tønder Bibliotek for et arrangement med marskvandring, sankning og fællesspisning på Højergård. Arrangementet var en del af projektet "Sammen om verdensmål", som har fokus på at involvere borgere 60+ i bæredygtighedsaktiviteter. Under marskvandringen blev deltagerne guidet af kommunens naturvejledere, som fortalte om de mange spiselige planter på ruten og om, hvilke områder man ellers typisk finder planterne i. Efter gåturen og sankningen var der fælles madlavning og fællesspisning, hvor aftensmaden bestod af de indsamlede planter og datovarer doneret af lokale supermarkeder. Menuen blev fastsat på dagen af sundhedsafdelingens praktikanter fra uddannelsen i ernæring og sundhed, som havde udarbejdet opskrifter baseret på den donerede mad. De vejledte også under madlavningen. I alt 29 borgere deltog, og det var både ældre og børnefamilier.

Glostrup Bibliotek: Bæredygtig langbordsmiddag

I anledning af den årligt tilbagevendende festival Bæredygtighedsdag på Glostrup Bibliotek blev der stillet et langt og opdækket bord op i udlånet. Kokken Jonathan Zeuthen Knoll, der er chefkok på den vegetariske restaurant Baka d'Busk og også laver Grøntsagsfjernsyn på DR, kom og tryllede et væld af lækre, grønne og bæredygtige retter frem. Undervejs fortalte han om, hvordan man gør sin madlavning grønnere. I alt 40 borgere i

Langbordsmiddag på biblioteket.
Foto: Glostrup Bibliotek

alle aldre sad med ved langbordet og blev del af et fællesskab, hvor der på tværs af køn, etnicitet og alder blev snakket om alt fra litteratur til madlavning. Sideløbende med serveringen læste bibliotekets litteraturformidler op fra tekster, der omhandlede mad og natur. Og deltagerne til middagen blev helt stille, når der blev læst op fra "Ulysses" af James Joyce og "Bøgetid" af Nanna Storr-Hansen. Ved bordene blev der udvekslet e-mailadresser og nye bekendtskaber - og måske endda venskaber - opstod.

Glostrup Bibliotek: Fra skrot til slot

Bæredygtighedsdag på Glostrup Bibliotek bestod blandt andet af en række stationer, hvor borgerne kunne fremstille bæredygtige produkter. Én af stationerne var opført af uddannelsesinstitutionen FGU Vestegnen. Sammen med børnene, der besøgte stationen, lavede de slotte, hvor de brugte materialer som toiletruller, kasserede bøger og paprester. Stationen blev naturligvis navngivet 'Fra skrot til slot'. Sammen med børnene satte FGU-eleverne fokus på mulighederne for at bruge det, vi ellers anser som ubrugeligt, til at lave nye og flotte kreationer og dermed gøre op med forbrug og behovet for hele tiden at købe nyt. FGU Vestegnen stod for remedier til workshoppen. Biblioteket sørgede for lokaler, omtale, borde og kasserede bøger. Samarbejdet var meget positivt, og biblioteket oplevede FGU-eleverne som både kreative, imødekommende og gode til at tage sig af de børn, der gerne ville lave flotte slotte.

Aalborg Bibliotekerne: Genbrugsmodeshow - the weird edition

Sammen med repræsentanter og brugere fra Don't Fear the Weird-festival, Bedsteforældrenes Klimaaktion og Kirkens Korshær har Aalborg Bibliotekerne afholdt et genbrugsmodeshow, hvor mærkevarer blev skiftet ud med mærkesager. Til modeshowet var det nemlig ikke kun den bæredygtige mode, der gik catwalk, men også stærke mærkesager som klimakampen, psykisk sårbarhed og hjemløshed. Kirkens Korshær havde syet kimonoer til lejligheden, Bedsteforældrenes Klimaaktion fremviste tøj med mange år på bagen, og Don't Fear the Weird præsenterede forskelligt tøj, hvor den personlige historie kom i fokus. Modellerne til modeshowet repræsenterede på hver deres måde en mærkesag, og undervejs hjalp showets vært med at fortælle om den og om modellernes egen baggrunde. Genbrugsmodeshowet var en del af 2030 NOW udstillingen i Aalborg og Don't Fear the Weird-festivalen.

Aalborg Bibliotekerne: Diversitetsdag

Diversitetsdagen var en begivenhed arrangeret på tværs af kommunale udvalg, råd og organisationer med det formål at debattere en mere inkluderende, kønsneutral skole og fremtid. Dagen skulle også modvirke diskrimination og sprede viden om køn, identitet og seksualitet. Programmet for dagen blev udarbejdet med input fra Aalborg Fælleselevråd og bestod af tre dele: A) en workshopdel for udskolingen og deres lærere; B) en opfølgende paneldebat henvendt til alle interesserede; og C) en foredragsdel for unge i kommunens fritidscentre.

Til workshoppen var der udarbejdet spørgsmål, materiale og oplæg for eleverne, som skulle nå frem til et sæt fælles anbefalinger. Anbefalingerne blev diskuteret i den efterfølgende paneldebat. Som bindeled for hele dagen havde biblioteket engageret Mizz Privileze, der er kendt som drag queen fra "Danmark har talent" og fra podcasten "S, P eller K". Uden for sin drag-personlighed bruger Mizz Privileze navnet Michael og er uddannet folkeskolelærer og opvokset i Aalborg med en forhistorie som forperson for Aalborg Fælleselevråd.

Rent scenografisk blev Aalborg Hovedbiblioteks Glashjørne på dagen udsmykket med folie på vinduespartierne i alle regnbuens farver, og der blev ophængt kulørte streamers i udlånet. Udsmykningen har fået lov at blive som et varigt symbol og visuelt løfte om opfølgning på emnet. Der var desuden som optakt til dagen etableret udstillinger med relevant litteratur. Diversitetsdagen blev arrangeret i samarbejde med Aalborg Fælleselevråd,

Aalborg Ungebyråd, Børnevenlig kommune, LGBT+ Danmark samt politikere fra Mangfoldighedsudvalget og Børne- og Undervisningsudvalget.

Svendborg Bibliotek: UndringsSKABere

I foråret 2022 skabte børn fra seks dagtilbud og kunstner Luise Midtgaard seks skabe for undring med udgangspunkt i litteratur, natur og fantasi. Det skete i samarbejde med Svendborg Naturskole, Svendborg Børnebibliotek og DGI's Landsstævne, som fandt sted i Svendborg.

For at åbne emnet modtog dagtilbuddene før forløbet en kasse med materialer fra biblioteket. Kassen tog udgangspunkt i verdensmål 14 om livet i havet og indeholdt blandt andet Jakob Martin Strids digt "Jeg finder så meget på stranden" fra børnebogen "Min mormors gebis". Der var også "Opskyl på stranden" af Charlotte Bie Thørsten og "Oceanarium" samt stoffisk og et fiskeskelet.

Sammen med Luise Midtgaard og en naturvejleder tog børnene på opdagelses- og undringsrejse til stranden og gik på jagt efter både naturfund og ting efterladt af mennesker. Måske fandt børnene ægte havfrueskæl, tangloppereder og hvalknogler? Eller måske bare en samling af strandens smukkeste blåmuslinger? De hjembragte fund blev undersøgt af børnene. Der blev sendt lys gennem dem, deres farver, struktur og mønstre blev undersøgt. De forskellige fund fik navne, og der blev fortalt historier om dem. Bagefter blev de fine fund katalogiseret og udstillet i montrer, UndringsSKABe, som ægte skatte.

Skabene blev del af DGI Landsstævnets åbningsparade, hvor deltagerne kunne nyde synet af dem på vej mod Landsstævnepladsen. Efterfølgende blev de udstillet på Svendborg Børnebibliotek, hvor de indgik i børnebibliotekets temaudstilling om fisk og havets liv. Herefter blev montrerne bragt tilbage til de deltagende institutioner og kan nu anvendes til nye fund og oplevelser.

Svendborg Bibliotek: Havets Moder, myte og verdensmål

Alle Svendborgs 0. klasser var med i et projekt, hvor de ud fra en gammel inuitmyte om Havets Moder skulle lave bæredygtig kunst, som blev udstillet under DGI Landsstævnet 2022. Det foregik i samarbejde med Svendborg Børnebibliotek, Grønlænderforeningen Ujaloq Svendborg og kunstneren Marie Snede.

UndringsSKABe til åbningsparaden.
Foto: Svendborg Bibliotek

Fisk lavet af mælkekartoner.
Foto: Svendborg Bibliotek

I første omgang blev lærere og pædagoger undervist af Marie Snede i at lave kunst ud af pileflet og genbrugsmaterialer som papir og gamle lagner. Bagefter skulle de hjælpe børnene med at skabe forskellige bud på Havets Moder. Der skulle også produceres fisk af gamle mælkekartoner, kaffe og frostvareposer, og indsamlingen af de mange materialer var ikke nogen helt let opgave. Der blev for eksempel indsamlet, vasket og skåret 789 mælkekartoner op!

Underviserne blev også præsenteret for et undervisningsforløb, som de kunne anvende sammen med deres klasser i forbindelse med forløbet. Der var blandt andet en film med medlemmer af den lokale grønlandske forening, hvor de fortæller om betydningen af, at vi passer på havet. Derudover fik alle underviserne en litteratur- og linkliste med inspiration. De færdige figurer af Havets Moder med fisk i håret blev udstillet på Svendborg Børnebibliotek, og under landsstævnets åbningsparade indgik de som en del af udsmykningen. Efterfølgende blev figurerne dekonstrueret og affaldssorteret.

Videndeling med andre

Bibliotekernes formidling er selvfølgelig først og fremmest rettet mod borgerne. Men i certificeringen ligger også en forpligtelse til at formidle erfaringerne med verdensmålsarbejdet til andre biblioteker. Det skaber inspiration på tværs af bibliotekerne. Når certificerede biblioteker stiller deres viden og erfaring til rådighed, er det samtidig en god måde at hjælpe nye biblioteker i gang med verdensmålsarbejdet og certificeringsprocessen. Videndeling kan ske på mange måder. Det kan være i form af et inspirationskatalog som dette, gennem konferencer og webinarer, eller ved at man tager på besøg på andre biblioteker og fortæller om sine erfaringer på et personalemøde. Det sker også løbende i Facebook-gruppen DB2030, som er åben for alle interesserede. Her nævner vi et par eksempler på nogle af de formater af genkommende karakter, hvor videndeling foregår på tværs af landet - og også internationalt.

Eksempler

DB2030: Webinarer om verdensmål

Netværket DB2030 har i samarbejde med Forbundet Kultur og Information (FKI) afholdt en række webinarer om verdensmålene. Målet er at skabe viden, engagement og redskaber til arbejdet med verdensmål i bibliotekerne og at bidrage til videndeling og samarbejde. Der har blandt andet været webinarer om verdensmål og Citizen Science, Design Thinking med et bæredygtigt lag og om, hvordan psykologiske faktorer som trivsel, motivation og adfærd spiller sammen med verdensmålsarbejdet. Webinarerne er blevet optaget og kan ses eller genses på FKI's hjemmeside:

- https://kulturoginformation.dk/kalender-og-netvaerk/webinarer

Herning Bibliotekerne: Oplæg og inspirationsdag

På Herning Bibliotekerne har man gjort meget for at dele sine erfaringer med andre. Bibliotekets programleder for FN's verdensmål har holdt oplæg for personalegrupper på en lang række biblioteker for at videregive gode råd og inspiration. Den store efterspørgsel på inspiration og vejledning til at komme i gang fik i starten af 2022 Herning Bibliotekerne til at afholde en fælles inspirationsdag om formidling af verdensmålene. Her bød formiddagen på en række eksperter, som satte fokus på FN's verdensmål med forskellige vinkler, dog alle med det overordnede spørgsmål: Hvordan griber vi formidlingen an? Efter frokost fortalte Herning Bibliotekerne, hvordan de har gjort arbejdet med at udvikle og udfolde deres verdensmålsprogram og formidle de vigtige budskaber i praksis.

Ballerup Bibliotekerne: Verdens Bedste Løsninger LIVE

Verdens Bedste Løsninger LIVE er en vidensfestival om verdensmål og er inspireret af London-eventet Sunday Papers LIVE. Festivalen afholdes hvert andet år i Ballerup, og i 2023 udbydes det som satellitevent. På festivalen deler deltagerne viden og inspiration på tværs af biblioteker, ngo'er og andre kultur- og civilsamfundsaktører. I 2022 var temaet de unge: Hvem er de? Hvordan får vi fat i dem? Hvad siger de selv? Verdens Bedste Løsninger LIVE løb af stablen første gang i 2019 som en borgerettet festival med en fælles inspirationsdag for gymnasieelever, læringsforløb i bibliotekets makerspace og en festivaldag for borgere i Ballerup. I 2020 foregik det som en hybrid vidensfestival for biblioteker og civilsamfundsorganisationer om, hvordan man skaber folkelig forankring af FN's verdensmål.

Aarhus Bibliotekerne: Next Library

Aarhus Bibliotekerne står bag Next Library, som er en international konference, der udforsker folkebibliotekets rolle og muligheder i det 21. århundrede. Next Library arbejder med at involvere deltagerne så meget som muligt i at skabe idéer, emner og formatet for konferencen. Det skal sikre, at indholdet er relevant, og at der er de bedste muligheder for netværk og læring for deltagerne fra biblioteker over hele verden.

I 2023 bliver Next Library en hybridfestival med både online og fysiske events, så det bliver muligt for deltagere over hele verden at tune ind på samtalen. Next Library er mere end en konference. Det er også et fællesskab, der er vokset til mere end 1.700 bibliotelsledere og innovatører fra 96 lande rundt om i verden.

Verdensmålsskilte i Aarhus Bibliotekernes Verdensrum.
Foto: Chora 2030

Inddragelse

Biblioteket som facilitator

Borgere

Denne kategori handler om tiltag og metoder til at fremme borgerinddragelse. Når biblioteker inddrager borgere i verdensmålsaktiviteter, foregår det for eksempel ved at tilbyde borgerne at spille en mere aktiv rolle eller opfordre dem til at dele gode idéer og bæredygtighedstips med hinanden. Nogle biblioteker eksperimenterer også med delerier eller byttebikse, hvor borgerne kan dele og bytte andre ting end bibliotekets bøger. Borgerinddragelse handler også om at hjælpe engagerede borgere med at sætte egne initiativer i gang og understøtte dem i selv at drive aktiviteterne videre. Det er svært at sætte den type aktiviteter på formel, for det afhænger i høj grad af, hvad borgerne selv bringer til borde af idéer og ressourcer. Som biblioteksmedarbejder er det derfor vigtigt at have en nysgerrig og undersøgende tilgang, hvor du spørger og lytter til, hvad der optager borgere og samarbejdspartnere. Det er en tilgang, man kan få hjælp til ved at bruge designtænkning som metode. Derfor bringer vi først nogle henvisninger til, hvor du kan få viden om designtænkning, hvis du vil dykke mere ned i det. Derefter kommer en række eksempler på, hvordan borgerinvolvering ser ud på bibliotekerne.

Metode

Designtænkning er en metode, som tilbyder en række greb til at udvikle og afprøve løsninger sammen med dem, der skal bruge dem. Du kan læse mere her og downloade inspiration til at komme i gang her:

- www.designthinkingforlibraries.com.

Du kan også downloade det nyeste toolkit, hvor bæredygtighed er rammesættende:

- http://designthinkingforlibraries.com/design-quest

Se eksempler på, hvordan biblioteker har brugt designtænkning i arbejdet med at inddrage borgere i verdensmålsarbejdet i Tænketanken Fremtidens Bibliotekers håndbog:

- "Fællesskaber og verdensmål på biblioteket"

Eksempler

Silkeborg Bibliotekerne: Grøn Scene

Grøn Scene er Silkeborg Bibliotekernes nye samlingssted for borgere, der interesserer sig for grøn omstilling, bæredygtighed, minimalisme med mere. Hver måned inviterer biblioteket en oplægsholder med en særlig viden til at fortælle om en praksisnær vinkel på en grønnere og mere bæredygtig hverdag. Alle borgere kan komme med idéer til oplægsholdere eller et emne ved at kontakte biblioteket. Arrangementer på Grøn Scene har blandt andet sat fokus på tiny houses og bæredygtige boformer, permakultur og klimavenligt forbrug.

Nyborg Bibliotek: Kickstart dit grønne 2022

I januar 2022 kørte Nyborg Bibliotek en 14 dages kampagne med titlen "Kickstart dit grønne 2022!", hvor de med en daglig udfordring ønskede at inspirere borgerne til en mere bæredygtig livsstil. Kampagnen skulle samtidig gøre verdensmålene konkrete og handlingsorienterede. Udfordringerne blev lagt op som opslag på bibliotekets Facebook-side i en genkendelig grafik og med baggrundsinformation om hver udfordring. Udfordringerne lød blandt andet sådan: Undgå madspild i dag - brug hvad du har / Køb ikke noget i dag, du kun kan bruge én gang / Medbring en genbrugelig pose til dagens gøremål / Mål dit klimaaftryk, så du fortsat kan spare CO2.

Svendborg Bibliotek: Lån en notesbog og del ud af din bæredygtighed

På Svendborg Bibliotek har de sendt bogen "Verdensmål og Notesbog" på turné. Bogen består af beskrivelser af hvert af de 17 verdensmål og 169 delmål, og derudover er der sider til at tage noter på under hvert mål. Borgerne blev inviteret til at låne bogen med hjem, læse hvad andre havde skrevet og selv dele tanker, tegninger, indfald, frustrationer, fortællinger, håndfaste tips og vilde idéer direkte på bogens sider. På den måde er bogen del af en levende og fortsat samtale om bæredygtighed mellem byens borgere. Til Klimafolkemødet i Middelfart havde Svendborg Bibliotek taget en stak af bøgerne og en stander med skrivepult med, så også deltagerne på folkemødet kunne bidrage og dele tips, idéer og tanker.

Ballerup Bibliotekerne: Fællesspisninger og oplæg om plantebaseret mad

En lokal ildsjæl i Ballerup tog initiativ til det plantebaserede spisefællesskab "Mad med mening". Hun fik hjælp fra en biblioteksmedarbejder til at planlægge og afvikle tre arrangementer på biblioteket med eksperter inden for området. Hvert arrangement blev efterfulgt af en vegansk fællesspisning. Formålet med de tre arrangementer var at samle byens borgere med interesse for den plantebaserede livsstil og skabe et nyt spisefællesskab på biblioteket. Gruppen er i dag selvkørende og mødes fast en gang om måneden på biblioteket, hvor de spiser sammen og deler viden og erfaringer om grøn mad. Af og til inviterer de en oplægsholder for at få inspiration og ny viden. Initiativet var med til at skabe synlighed om bibliotekets arbejde med verdensmål og bæredygtighed og fungerede også som afsæt til at invitere flere mennesker til at deltage i bibliotekets aktiviteter under "Sammen om verdensmål"-projektet.

Middelfart Kultur & Bibliotek: Natur og kunst ved Trækbanen

Et ægtepar fik en idé til at udvikle og forskønne et stisystem i Middelfart omkring Trækbanen, som er et gammelt industriområde mellem havnen og bymidten. Parret havde rejst penge til idéen hos Lokaludvalget og henvendte sig til biblioteket, som hjalp med at løfte idéen og sætte den ind i rammen af verdensmålene. Projektet havde både fokus på beplantning langs området og mere vild natur og på at give kunsten en fremtrædende plads. Kunstnerne Els Cools og Oliver Streich blev derfor involveret, og de skabte to store vægmalerier på bygninger langs Trækbanen. Malerierne tager udgangspunkt i FN's 17 verdensmål. I forlængelse af vægmalerierne udstillede Børnehuset Nysgerrium børnehavebørnenes billeder af truede dyrearter. Arealet med vægmalerier, nye bænke og vild natur blev indviet af byens borgmester i forbindelse med Klimafolkemødet 2022.

Esbjerg Kommunes Biblioteker: Brugerdrevet havecafé

I Esbjerg holdt biblioteket en temauge om de 17 verdensmål i uge 17, og en frivillig ildsjæl, som ønskede at støtte op om aktiviteterne på det lokale bibliotek, tog initiativ til at holde en vild have-café. Formålet var at

diskutere det natursyn, der hersker i samfundet, og vise mulighederne for at give mere plads til vild natur til gavn for biodiversiteten i lokalområdet. Til havecaféen blev der uddelt gratis vilde frø, og en havementor fra Praktisk Økologi deltog og gav gode råd om mere vild pleje og samarbejde med naturen i haven. Til bibliotekets markedsdag, som afsluttede temaugen, deltog initiativtageren til havecaféen også med en stand.

Ikast-Brande Bibliotek: Verdensmålsgavlene 17gavle.dk

Kunstprojektet Verdensmålsgavlene 17gavle.dk består af 17 gavlkunstværker i 17 forskellige jyske byer. Ikast-Brande Bibliotek er tovholder for projektet, som er inspireret af de ikoniske og historiske gavlmalerier i Brande tilbage fra 1968. Udviklingen af kunstværkerne er foregået lokalt i hver af byerne i dialog mellem kunstner og borgere. I Brande har byens borgere bidraget til det lokale kunstværk med omkring 5.000 strikkede og hæklede lapper, som er indsamlet på biblioteket i Brande. Lapperne blev efterfølgende samlet af kunstneren Nina K. Ekman til værket "Plant Takeover", som består af to flotte træer på gavlen på et lokalt hotel - og som muligvis er verdens første tekstile gavlværk. Alle værkerne i projektet er bæredygtige i materialevalg og er semipermanente, hvilket betyder, at de forventes at have en levetid på minimum fem år.

Struer Bibliotek: Frøbibliotek

På Struer Bibliotek er de gået i gang med at samle frø ind, så de kan udvide med et frøbibliotek. Frøbiblioteket bliver placeret i et gammelt kartotekskortmøbel på biblioteket, og frøkuverterne laves ud af sider fra kasserede bøger. Idéen er, at man skal kunne "låne" frø om foråret og plante dem, og så om efteråret samle frø fra planterne og donere frøene tilbage til biblioteket. Det er dog ikke et krav, at man skal aflevere noget for at kunne låne. I indsamlingsfasen har biblioteket været i kontakt med den lokale haveforening og holdt oplæg om initiativet på foreningens generalforsamling. Derudover har de fået en del frø at starte med fra kommunens egen skov- og landskabsingeniør, som står for parker og naturområder i kommunen. De lokale borgere er gennem bibliotekets Facebook-side også blevet opfordret til at donere frø. Biblioteket overvejede, om de kun skulle have bestemte typer af frø som vilde blomster og grøntsager i frøbiblioteket. Men her det første år har de besluttet sig for at tage imod alt, hvad de kan få – så længe det er frø, man selv har samlet.

Verdensmålsgavlen i Brande og indsamling af 5.000 lapper.
Foto: Ikast-Brande Bibliotek

Aarhus Bibliotekerne: Deleri på biblioteket

Tranbjerg Bibliotek ved Aarhus har sit eget deleri, som er placeret på biblioteket. Det blev indviet i december, hvor byen delte legetøj til kalendergaver. I januar delte de spil og puslespil, i februar fastelavnstøj, og deleriet fortsætter med blandt andet garnrester, stofrester, pap, spil og affaldssnappere. Mange af tingene bliver også brugt ved bibliotekets kreabord eller til arrangementer. Udenfor på bibliotekets bagside er der et udedeleri. Her kan man komme forbi og låne udendørsspil og forstørrelsesglas, net og lignende. Borgerne deler også urtepotter og krukker. Deleriet blev lavet i samarbejde med en 5. klasse fra den lokale skole, der har spraymalet skabet og været med til at beslutte, hvad der skal være i det. Mange børn går forbi den vej efter skole, og biblioteket vil med deleriet gerne få skolebørnene til at bruge biblioteket som et frirum efter skole.

Lokalsamfund

Inddragelse af lokalsamfund handler om samarbejder med aktører i lokalsamfundet. De fleste biblioteker er vant til at samarbejde med lokale aktører om arrangementer på biblioteket. Men verdensmålene kan give anledning til at udvide bibliotekets netværk og opdyrke nye samarbejder. Det kan være skoler, virksomheder, kirker eller foreninger og civilsamfundsorganisationer. Det kan også være nye kommunale samarbejder med afdelinger og medarbejdere fra forvaltninger, der beskæftiger sig med for eksempel sundhed eller teknik, miljø og klima. Vi har omtalt en del samarbejdsaktiviteter under kategorien Arrangementer, men i denne kategori er der særligt fokus på længerevarende eller nye typer af samarbejder – også nogle som foregår uden for bibliotekets rum.

Eksempler

Herning Bibliotekerne: Bogsalg i samarbejde med Mødrehjælpen

Herning Bibliotek lavede et samarbejde med den lokale afdeling af Mødrehjælpen. Organisationen stod for salget af bibliotekets kasserede bøger og fik til gengæld det indkomne beløb som honorar. Mødrehjælpen valgte at bruge honoraret til deres projekt "Den rullende kagemand", hvor trængte familier kan søge om at få en kagemand til deres barns fødselsdag. Efterfølgende har andre organisationer meldt sig på banen og vil gerne stå for næste bogsalg. På den måde kommer bogsalget til at gå fra organisation til organisation i Herning. Pengene skal gå til et velgørende formål inden for enten den sociale eller miljømæssige bæredygtighed. På Koldingbibliotekerne har de inspireret af Herning iværksat et lignende initiativ. Også her var det i første omgang Mødrehjælpens lokalafdeling, som stod for bogsalget, og siden har andre organisationer være involveret. Blandt andet Røde Kors' lokalafdeling, hvor midlerne gik til Røde Kors' arbejde med at støtte flygtninge fra Ukraine.

Tårnby Kommunebiblioteker: Verdensmålsmester

Som del af Åben Skole har Tårnby Bibliotek tilbudt mellemtrinnet i kommunens skoler at blive "verdensmålsmester" i Tårnby. Det betyder, at eleverne med udgangspunkt i et fysisk pas og en række aktiviteter til alle verdensmål skal løse 13 opgaver, som skal være med til at gøre verdensmålene konkrete. Biblioteket præsenterede tilbuddet til kommunens Åben Skole Café, og 8 klasser fra tre skoler tilmeldte sig. Biblioteksmedarbejdere startede med at tage ud i de enkelte klasser til en opstartslektion, hvor de fortalte om FN's verdensmål og introducerede forløbet. Derefter skulle eleverne løse opgaverne, som var tilrettelagt sammen med den enkelte lærer. Hen over to måneder arbejdede eleverne med projektet, og det blev til indsamlinger og donation til Red Barnet, fremlæggelser for andre klasser, flotte plancher, podcast, Book Bento, besøg i FN-byen og meget mere. Som afslutning på forløbet mødtes alle klasserne til en formiddag i Kastrup Bio til overrækkelse af diplomer, popcorn og verdensmåls-rap-battle med nogle af Danmarks bedste freestylerappere. Biblioteket har tilbudt et lignende forløb til børn og børnefamilier på biblioteket med et verdensmålpas og en række opgaver, de kan løse på egen hånd. Det forløb afsluttes med en diplomoverrækkelse på biblioteket.

Skoleelever bygger bogbyttehuse.
Foto: Silkeborg Bibliotekerne

Silkeborg Bibliotekerne: Genbrugsdesign og læselyst

I samarbejde med Gjern Skole og Gjern Borgerforening har Silkeborg Bibliotekerne været med til at skabe et projekt om læselyst og genbrugsdesign. Det har resulteret i otte bogbyttehuse bygget af 6. klasse på Gjern Skole. Det er små bogskabe placeret centrale steder i byen, hvor man kan tage en bog med hjem at læse og selv sætte bøger, man ikke længere bruger. Eleverne har bygget husene af gamle skabe og genbrugsmaterialer, som skolen blandt andet fik fra den lokale tømmerhandel. Sammen med biblioteket arbejdede eleverne med læselyst og lavede små kort til bogbyttehusene, hvor man kan skrive en læseanbefaling, som kan lægges i de bøger, man afleverer. Nu står eleverne for at vedligeholde husene og holde orden i dem.

Silkeborg Bibliotekerne: Teglværksgrunden – borgerdrevet biodiversitetsprojekt

Biblioteket i Gjern uden for Silkeborg har sammen med en række lokale aktører sat fokus på biodiversitet med udgangspunkt i en gammel teglværksgrund, som skal omdannes til et stykke vild natur. Sammen med Lokalrådet, Spejderne og en gruppe aktive borgere, som har organiseret sig i en Facebook-gruppe, stod Gjern Bibliotek blandt andet for at afholde en Naturdag. Det var en dag med fællesskab og aktiviteter for hele familien på Teglværksgrunden, hvor borgere sammen gjorde en indsats for at skabe et bynært naturområde med mulighed for oplevelse, rekreation og læring. Dagen bestod blandt andet af en fælles arbejdsformiddag, hvor der skulle ryddes krat og samles affald. Der var også naturbingo, tøjfarvning, modeltømmerflådebyggeri og -søsætning. Frokosten bestod af madlavning over bål og blev efterfulgt af oplæsning fra Inger Christensens "Sommerfugledalen" og oplæg om sommerfugle i Silkeborg.

Silkeborg Bibliotekerne: Unge stemmer – uderum i genbrugsmaterialer

Det hører normalt ikke til jobbeskrivelsen for en biblioteksmedarbejder, at man skal bygge et shelter sammen med en gruppe børn og unge. Men den slags kan ske, når projekter griber om sig. I Silkeborg startede projektet med en workshop i bibliotekets makerspace, hvor en gruppe unge udviklede idéer og byggede prototyper i

pap af deres ønsker til udendørs opholdssteder. Workshoppen var del af et samarbejde med Helhedsplanen Silkeborg, som arbejder med indsatser i byens sociale boligbyggerier, og de unges prototyper endte blandt andet med at være et shelter og et overdækket siddeområde i forbindelse med en scene og en multibane.

Tanken var, at de unge med prototyperne i hånden skulle forsøge at sælge deres idéer til boligforeningen og se, om de ville være med til at føre dem ud i livet. Den del gik godt, og da der efterfølgende også blev givet fondsmidler på 50.000 kr. til projektet, kontaktede Helhedsplanen biblioteket igen for at høre, om det kunne hjælpe med at bygge modellerne i stor skala. Det talte godt ind i strategien om at være en markant aktør i lokalsamfundet, og biblioteket sagde ja til at være med.

Først skulle der dog laves byggeansøgning, skitser og indsamles genbrugsbyggematerialer på genbrugspladser og hos et lokalt nedbrydningsfirma. Så de unges tålmodighed blev sat på prøve. Til sidst lykkedes det dog, og tømrerlinjen på FGU kom med om bord. Byggeriet fandt sted en weekend i maj 2022, og bibliotekets medarbejder stod for at lede byggeriet af et shelter i europaller, mens FGU stod for et overdækket siddeområde. Der var god tilslutning til projektet, både fra de unge, lokale voksne beboere og ikke mindst en stor gruppe børn. Det var tydeligt, at mange af dem aldrig havde haft værktøj i hænderne før, så selvom det gjorde byggeprocessen noget mere langsommelig, var deltagerne meget engagerede, og det blev en god læringsproces.

Rudersdal Bibliotekerne: Tal klima med kommunen

Rudersdal Bibliotekerne har samarbejdet med kommunens klimamedarbejder om at præsentere kommunens kommende klimahandlingsplan for borgerne. Både klimamedarbejderen og biblioteket ønskede at vise de åbne døre ind i kommunens arbejde på klimaområdet og at få en dialog med borgerne om, hvad der optager dem på det felt. Det var tænkt som en uformel træffetid, hvor borgerne kunne komme forbi og tale enkeltvis med kommunens medarbejdere. Men det viste sig, at borgerne mødte op i forventning om at få et oplæg, så konceptet måtte justeres hen ad vejen. En positiv sideeffekt viste sig at være, at der til det første møde dukkede mange nye ansigter op, og at biblioteket fik talt med borgere, som sidenhen er blevet engageret i andre af bibliotekets aktiviteter.

Ballerup Bibliotekerne: Vild med vilje med kommunens miljøafdeling

I Ballerup er det gamle posthus blevet del af biblioteket. Det går nu under navnet Posthuset og har særligt fokus på at understøtte borgerinitiativer. Da en gruppe borgere på Posthuset efterspurgte viden om, hvad Ballerup Kommune gør for at fremme biodiversiteten, tog bibliotekets aktivitetsudvikler kontakt til kommunens miljøafdeling. Det viste sig, at miljøafdelingen savnede et sted, hvor de kunne komme i dialog med borgerne og fortælle om afdelingens arbejde og nye initiativer. Kommunens hjemmeside var ikke oplagt, da den tjener en række andre formål. På Posthuset har de adgang til borgerne, men manglede viden og indhold om emnet. Derfor besluttede Posthuset og miljøafdelingen at samarbejde om at få to "vild med vilje"-arrangementer op at stå. Til det første arrangement bookede miljøafdelingen en vild med vilje- konsulent til Posthuset, og ved næste arrangement fik kommunens naturvejlederne lov til at fortælle om alle de spændende tiltag, de har gang i. Naturvejlederne sluttede arrangementet med at invitere til "plant et træ"-arrangement, som foregår hvert år i september. Posthuset og miljøafdelingen har aftalt at afholde flere løbende fællesarrangementer på Posthuset i fremtiden.

Ballerup Bibliotekerne: Bedre cykelforhold i Ballerup

Ballerup var engang den kommune i Danmark, hvor flest transporterede sig via cykel. Nu har kommunen i stedet en ærgerlig førsteplads som den kommune, hvor der køres flest bilture under fem kilometer. En

gruppe borgere på Posthuset arbejder derfor for, at flere i Ballerup tager cyklen i stedet for bilen. De spurgte bibliotekets aktivitetsudvikler om hjælp til at få et møde med de folk i kommunen, der har med cykellogistik at gøre. Sammen med borgerne og folk fra rådhuset stablede biblioteket derfor et arrangement på benene, hvor to repræsentanter fra kommunens mobilitetsafdeling deltog med det budskab, at de gerne ville tale med borgerne om, hvorfor de troede, at cyklismen var faldet så drastisk i Ballerup. Borgerne pegede blandt andet på, at manglende vedligeholdelse har medført store huller i cykelstierne, og at mange derfor føler det utrygt at cykle i Ballerup. Da cykelsystemet er temmelig omfattende og svært for medarbejderne i kommunen at have overblik over, opfordrede repræsentanterne fra mobilitetsafdelingen borgerne til at informere kommunen om, hvor hullerne i cykelstierne var, og hvor det ville være oplagt at have cykelstativer i kommunen – og i øvrigt også om stativerne skulle have tag eller ej. Arrangementet viste sig at være en virkelig konstruktiv feedback-session fra borgerne til rådhuset, og efterfølgende har mobilitetsafdelingen udbedret cykelstien der, hvor den var gået i stykker, og sat flere af de ønskede cykelstativer op.

Tønder Kommunes Biblioteker: Samarbejde med kommunen

Tønder Bibliotek har benyttet verdensmålsarbejdet til få en tættere dialog med forskellige dele af kommunen. Biblioteket har holdt oplæg for kommunens politiske arbejdsgruppe, der fokuserer på verdensmål, for at fortælle om bibliotekets verdensmålsprojekter og invitere til et bredere samarbejde. Biblioteket har også en løbende dialog med kommunens afdeling for Teknik, Klima & Beskæftigelse, som sørger for at invitere biblioteket med til møder med andre kommunalt ansatte, der arbejder med verdensmål. Det skaber gensidig inspiration og gør det lettere at afsøge samarbejdsmuligheder. Afdelingen har også lånt biblioteket materialer, da der skulle etableres en verdensmålsudstilling på biblioteket.

Etablering af fællesskaber

Hvordan kan biblioteket understøtte borgerne i at finde sammen med andre, der deler deres interesse for bæredygtighed, og hjælpe dem med at etablere fællesskaber om bæredygtighed? Det kan du se nogle eksempler på her. Kategorien dækker både over aktiviteter, som biblioteket selv står bag, og aktiviteter, som er (blevet) borgerdrevne. Bibliotekerne er kendte for tilbud som læseklubber, guidet fælleslæsning og lektiecaféer, som taler ind i den sociale bæredygtighed og dermed også forbinder sig til verdensmålene. For at vise paletten af muligheder har vi her udvalgt eksempler, som byder på fællesskaber, der også har en vinkel på natur, miljø eller forbrug. Flere steder er der opstået velfungerende fællesskaber omkring bibliotekets egne udearealer i form af udlån af haver og havefællesskaber. Den type fællesskaber er omtalt under kategorien Udearealer.

Eksempler

Rudersdal Bibliotekerne: Stop Tøjspild underviser i re-design og genbrug

Tre lokale kvinder i Rudersdal har samlet sig om en mission: At mindske tøjspild ved at lære andre at lappe, genbruge og upcycle tekstiler og tøj. De tre kvinder fandt hinanden med hjælp fra biblioteket, som afholdt en række aktiviteter om bæredygtighed og verdensmål. Biblioteket brugte arrangementerne til at lære deltagerne bedre at kende, så de kunne hjælpe med at matche borgere med samme interesser. Det resulterede blandt andet i, at de tre kvinder med interesse for tøj, design og tøjproduktion dannede Stop Tøjspild. De mødes nu hver uge og har fundet et stærkt fællesskab, hvor de både udveksler idéer og viden og hygger sig. De har afholdt flere workshops på biblioteket, hvor de inviterer borgere til at lære om re-design og genbrug af tøj og tekstiler for at undgå tøjspild.

Koldingbibliotekerne: Den bæredygtige bogklub

I Den Bæredygtige Bogklub på Kolding Bibliotek mødes borgere om at diskutere fag- og skønlitteratur, der belyser bæredygtighed, klimaforandringer og grøn omstilling. Deltagerne i bogklubben forpligter sig ikke på at komme hver gang men møder op, når de synes, at litteraturen er spændende, og når de har overskud til læsningen på forhånd. I første sæson bestemte bibliotekets tovholder for bogklubben, hvilke bøger der skulle læses. Nu foreslår tovholderen i stedet 8-10 bogtitler, hvoraf deltagerne skal vælge fire ud til hver sæson. Det har resulteret i en bred vifte af bøger som for eksempel fagbøger om bæredygtig investering og tiny house-livsstil men også lyrik og prosa. Uanset om det læste er skøn- eller faglitteratur, er der fokus på at se fremad og diskutere løsninger og handlinger for den enkelte, og deltagerne dissekerer verdensmål og en bæredygtig fremtid på både mikro- og makroniveau. I flere tilfælde er det lykkedes at få forfatteren til at deltage online i en spørgerunde fra deltagerne. Forfattere har også været fysisk på biblioteket for at holde foredrag om bogen umiddelbart efter, at bogklubben har talt om den. Det har givet en god dynamik, hvor bogklubben bliver en art ekspertpanel, der kan sætte de vigtige temaer i fokus over for deres medborgere.

Aarhus Bibliotekerne: Lokale grønne guides kæmper mod skraldet

På Tranbjerg Bibliotek ved Aarhus mødes en gruppe engagerede borgere i en verdensmålsgruppe hver mandag. Gruppen er blevet etableret med hjælp fra biblioteket som del af projektet "Sammen om verdensmål". De har fundet sammen i en fælles interesse om at mindske mængden af affald og i stedet fremme affaldssortering og cirkulær økonomi. Gruppen er blevet interesseret i en kompostmetode, som hedder bokashi og har planer om at udbrede kendskabet til den i lokalområdet, så flere let kan kompostere deres madaffald. De har i første omgang holdt en workshop om metoden. Samtidig er de også i gang med større planer. De er i dialog med affalds- og fjernvarmeselskabet Kredsløb om at fungere som lokale guides, der kan hjælpe med at formidle viden om, hvordan man bedst sorterer sit affald, når den nye affaldssortering er udrullet i kommunen.

Herning Bibliotekerne: Bevægelse, litteratur og natur

Forløbet "LitteraTUR i Landskabet", som blev afholdt på Herning Bibliotekerne, havde fokus på både bevægelse, natur og litteratur. Forløbet var lavet til 60+ målgruppen og bestod af ture i hedelandskabet, hvor deltagerne blev klogere på landskabet og på fortællinger fra området. Derudover blev der lavet træning og aktiviteter i naturen, som blev blandet med litterære oplevelser for at holde både krop og ånd frisk. Gruppen indledte med at mødes otte gange med biblioteksmedarbejdere men havde mod på mere og fortsatte derfor efterfølgende med at mødes regelmæssigt på egen hånd.

Middelfart Kultur & Bibliotek: Litteratur og verdensmål

På Middelfart Bibliotek har to eksisterende grupper slået sig sammen og fundet en ny fælles ramme i verdensmålene. Gennem "Sammen om verdensmål"-projektet blev der lavet samarbejde med kommunale medarbejdere og Læseforeningen, som står bag "Guidet fælleslæsning", og Røde Kors, som har projektet "Fortæl for livet". Grupperne er nu begyndt at mødes fast, og de læser verdensmålslitteratur og tager på vandreture i naturen. Derudover deltager de i de oplæg og workshops med forfattere og bæredygtighedseksperter, som biblioteket arrangerer. Det giver løbende gruppen inspiration til at arbejde med verdensmål og natur og inddrage det i deres samtaler og litteraturlæsning.

Kulturium Ishøj Bibliotek: Walk & Talk

En gruppe på 22 borgere og en biblioteksmedarbejder har syv gange sat hinanden stævne på Ishøj Bibliotek og bagefter gået en tur sammen. Møderne er blevet indledt med et oplæg eller kulturelt indslag på biblioteket med fokus på verdensmålstemaer. Deltagerne har talt om biodiversitet, fattigdom, et grønnere Ishøj, genbrug,

upcycling og sundhed. Efter indslaget på biblioteket har gruppen gået en walk-and-talk på omkring fem kilometer i lokalområdet. Borgerne har selv været med til at vælge, hvad temaet skulle være, og hvor de skulle gå hen.

Hillerød Bibliotekerne: Fællesspisninger med bæredygtig mad

På Hillerød Bibliotek har man gennem flere år holdt store fællesspisninger for de lokale borgere i samarbejde med erhvervsskolens kokkeelever, Grundtvigs Højskole, Frivilligcentret og andre lokale aktører. Det er en populær aktivitet, som tiltrækker et sted mellem 150 og 200 borgere i alle aldre, og det er et godt eksempel på, hvordan lokalsamfundet kan inddrages og spille en rolle. Det er gratis at deltage, da kommunen betaler for råvarerne, og de skiftende lokale aktører tilbereder maden frivilligt. På samme måde bliver deltagerne frivillige på dagen, for de hjælper med at sætte stole og borde frem, øser mad op og rydder op. Fællesspisningerne har fokus på fællesskaber, der kan rumme alle, frivillighed og klimavenlig mad.

Hillerød Bibliotekerne: Nordisk skovbadning og haiku

Nordisk skovbadning og haiku er en del af Hillerød Bibliotekernes Hold Hjernen Frisk-forløb. Skovbadning er (ligesom haiku) et japansk fænomen. Det handler om at "bade" i sanseindtrykkene fra skoven og være til stede i naturen på en nærværende og sansende måde. Målgruppen er seniorer ligesom i DGI's Hold Hjernen Frisk-projekt, men biblioteket planlægger også et forløb rettet mod ungdomsuddannelserne. Aktiviteterne sørger for at stimulere hjernen ved fysisk aktivitet, kognitiv stimulering, udfordring af sanserne, leg og et godt fællesskab. Det har været normalt i Hold Hjernen Frisk-forløbet at tage folk med ud i naturen og væk fra stierne i skoven, når det har passet med aktiviteten, men i Nordisk skovbadning og haiku er det i fokus på en anden måde. Forløbet med skovbadning og haikudigte er også særligt, fordi det er samme type aktivitet hver gang: En 2½ times gåtur og oplevelser med natur og litteratur. Det kan være som en pop-up litterær kunstudstilling i skoven, hvor der hænger haikudigte på grenene, og deltagerne oplever litteraturen i samspil med naturen og kunsten. Gentagelsen styrker fællesskabet, fordi rammerne hele tiden er kendte, og det styrker også deltagernes naturforbundethed. Efter en sanketur med en biolog og sankeekspert er flere begyndt at tage svampekurven med hver gang. Fra at gå lidt snublende i skovbunden og identificere tingene som mos, bregne og noget, der stikker, er deltagerne begyndt at gå sikkert i skovbunden og skelne mellem mos og lav, forskellige bregner og kunne se forskel på brombær og hindbær – også når der ikke er bær på busken.

Skovtur med haikudigte på træerne.
Foto: Hillerød Bibliotekerne

Orden i eget hus

Biblioteket som aktør

Bæredygtig arbejdsplads

På den bæredygtige arbejdsplads bruger man ressourcer med omtanke, også de menneskelige ressourcer. Det er et sted, hvor der er et godt fysisk og psykisk arbejdsmiljø, og hvor medarbejderne oplever ligeværd og rum for forskellighed – alt det, vi hylder ved verdensmålene. Trivsel på arbejdspladsen er selvsagt vigtigt for den enkelte medarbejder men har også på et overordnet plan betydning for bibliotekets verdensmålsindsats. Det er svært tænke nyt og at gøre tingene anderledes, hvis man er presset og i forvejen har svært ved at nå sine opgaver, og det er svært at skabe eksperimenter, hvis man er bange for at begå fejl.

Denne kategori indeholder ikke eksempler som de øvrige kategorier men er en opfordring til at være opmærksom på, hvordan også arbejdspladsen spiller sammen med verdensmål og bæredygtighed. Det skal være tydeligt for både ansatte og brugerne af biblioteket, at værdierne ikke bare hyldes på papiret men også i praksis. Det kan ske gennem tiltag til at fremme trivsel på arbejdspladsen som at udnævne sundhedsambassadører, fastlægge ugentlige gåture eller fordybelsestid. Det kan også handle om at udvise socialt ansvar gennem ansættelser på særlige vilkår. Frem for alt er det vigtigt at opbygge et fagligt fællesskab, som også omfatter bæredygtighed, og hvor der er plads til, at personalet kan have både arbejdsrelaterede og uformelle samtaler med hinanden om temaer som for eksempel kost, ligestilling og klima. Når man skal i gang med at udvikle nye tiltag eller typer af aktiviteter, er der brug for muligheder for vidensudveksling og kompetenceudvikling. Det relaterer sig til kategorierne Forankring og Videndeling.

Drift, forbrug og ressourcer

I denne kategori er der fokus på den miljømæssige og økonomiske bæredygtighed, det vil sige bygningsdrift, forbrug, indkøb, affaldssortering og lignende. Det kan være nogle store og komplekse emner at skulle forholde sig til, og det kan være et omfattende arbejde at få afdækket bibliotekets CO2-forbrug. Det er ikke et krav i certificeringen, at man går den vej, for det risikerer at blive en stopklods, der gør, at man slet ikke kommer i gang. Her sætter vi derfor fokus på nogle af de mindre tiltag, som er overskuelige, og som biblioteket selv kan stå for og måske også derigennem inspirere resten af kommunen til at følge trop. Et konkret eksempel er, at mange biblioteker har udskiftet plastikposen med salg eller udlån af stofposer. Produktionen af nye stofposer kan også have et højt ressourceforbrug, men her bringer vi et par eksempler, hvor biblioteker har indgået samarbejde med andre aktører om at få syet poser af genbrugstekstiler. Der er også andre eksempler på bibliotekernes bæredygtighedstiltag, og kategorien slutter af med en række korte bud på tiltag, som bibliotekerne har sat i værk.

Eksempler

Koldingbibliotekerne: Genbrug af skjorter til stofposer

På biblioteket kan man ikke længere købe plastikposer til at bære bøgerne hjem i. Derimod kan man købe stofposer, som er syet af aflagte skjorter, nederdele og slips. Det er Hotel Koldingfjord, der har doneret de ansattes aflagte tøj, som den lokale socialøkonomiske virksomhed Sheworks har syet om til bæreposer. Hos

Sheworks ansætter man immigrant- og flygtningekvinder, der har brug for en hjælpende hånd til at komme ind på arbejdsmarkedet. Efter at have fået de første 100 poser produceret gennem samarbejdet med Hotel Koldingfjord har Koldingbibliotekerne inviteret nye virksomheder med overskudsmaterialer i tekstil til at være med til at skabe de næste poser.

Middelfart Kultur & Bibliotek: Stofposer

På Middelfart Bibliotek har de også erstattet plastikposerne med stofposer. Her er poserne syet af borgere, der er tilknyttet beskæftigelses-, aktivitets- og samværstilbuddet Perronen i Middelfart. Poserne er gratis låneposer, som blot skal afleveres tilbage på sin plads igen, næste gang man kommer på biblioteket på KulturØen.

Aarhus Bibliotekerne: Kultur med kop

Der bliver brugt 16 milliarder engangskopper i EU om året, og derfor er Aarhus Bibliotekerne gået til kamp mod engangsservice med initiativet #kulturmedkop. Kultur med kop betyder i sin enkelthed, at borgerne opfordres til at tage deres egen kop med til bibliotekets arrangementer. Har man sin egen kop med, så giver biblioteket kaffen, og engangskoppen spares. Initiativet giver samtidig anledning til samtaler med borgerne om klima og forbrug. I nogle tilfælde har det skabt nye relationer og bekendtskaber, når betænksomme borgere fylder tasken med krus, som de låner ud til dem, der har glemt at tage deres eget med.

Koldingbibliotekerne: Affaldssortering

Kolding Bibliotek har iværksat affaldssortering i både publikums- og personaleområderne (ca. 7.500 m2). I processen fik biblioteket hjælp fra ressourcekonsulenten hos Redux Kolding, som har til opgave at implementere og formidle affaldsløsninger i alle Koldings kommunale organisationer. Der bliver nu sorteret i otte fraktioner. Til en start blev halvdelen af biblioteket involveret, men derefter blev løsningen udrullet til at dække alle fire etager. Det er ikke blevet dyrere for biblioteket at affaldssortere, da de har reduceret antallet af skraldespande og -steder. Det er gjort ved at lave affaldsstationer med flere fraktioner, så rengøringspersonalet skal færre steder hen men har flere slags poser med. På de interne kontorer er de gået fra 27 skraldespande til 8 affaldsstationer. Hvis enkelte medarbejdere oplever at mangle en skraldespand, kan de få en, men så er de selv ansvarlige for at fragte indhold hen til affaldsstationen. Ved affaldsstationerne viser skilte, hvordan man skal sortere. Derudover har Kolding Kommune også implementeret en app, hvor man kan skanne emballagers stregkode for at få sorteringsanvisning.

Herning Bibliotekerne: Mere bæredygtig hjemmeside

Når man besøger Herning Bibliotekernes hjemmeside, kan man vælge en udgave af hjemmesiden, som anvender mindre CO2. Både billeder og video er generelt meget datatunge, og jo mere data desto mere strøm anvendes. Derfor kan der være meget strøm, og dermed CO2, at spare ved ikke at overføre en hjemmesides billeder og videoer. Et andet element, der har betydning for CO2-forbruget i forbindelse med et hjemmesidebesøg, er skærmen. De fleste skærme bruger mindre strøm, desto mere mørke farvetoner, den skal vise. På Herning Bibliotekernes hjemmeside kan man derfor vælge at skjule billeder og video og vælge mellem et mørkt og et lyst tema til hjemmesiden. Indstillingerne kan kombineres frit og kan altid ændres igen.

Svendborg Bibliotek: Genbrug af printpatroner

Svendborg Bibliotek har sat fokus på ressourcehåndtering af bibliotekets brugte printpatroner for at sætte mest muligt i recirkulation og genbruge vigtige råmaterialer. Der er blevet sat indsamlingshylder op, hvor husets brugte printpatroner kan opbevares, og biblioteket har lavet en aftale med leverandøren om, at de afhenter de brugte patroner fire gange årligt. Printpatroner kan let fyldes, og det er umiddelbart en nem måde at bidrage til genanvendelse af plastbeholdere, som er ressourcekrævende og miljøbelastende, når de produceres fra ny. Genanvendelsen kræver dog, at man kan finde ekstra plads til opbevaring af noget, der måske opfattes som skrald, og det kræver, at bibliotekets ansatte ændrer nogle af deres arbejdsgange. Nu hvor biblioteket har gjort sig de første erfaringer med at genbruge printpatroner, har de inspireret resten af kommunen til en lignende klimavenlig arbejdsgang.

Andre korte eksempler

- *Hillerød Bibliotekerne:* Har indkøbt kopper til ture ud af huset, hvilket har reduceret brugen af engangsservice kraftigt.
- *Aalborg Bibliotekerne:* Har afskaffet flaskevand til møder og konferencer samt engangskrus i udlånet og erstattet dem med glasservice og vand i kander.
- *Aarhus Bibliotekerne:* Bruger overskudspap, kasserede bøger og genbrugspapir som grundmaterialet i alle krea-aktiviteter på biblioteket.
- *Esbjerg Kommunes Biblioteker:* Har fået to genbrugsdelecykler, som medarbejderne kan bruge, når de skal rundt i byen. Cyklerne er blevet istandsat af en servicemedarbejder, som havde dem stående i en garage.
- *Silkeborg Bibliotekerne:* Har indkøbt en el-ladcykel, som medarbejderne kan bruge til formidling ud af huset.
- *Herning Bibliotek:* Har fået lavet et grønt tag med planter som tagbelægning (sedumtag) på en ventilationsbygning, hvilket både sikrer tilbageholdelse af regnvand og skaber mere grønt i byrummet.
- *Struer Bibliotek:* Har indkøbt bæredygtige stole til bibliotekets arrangementer. Stolene er lavet af genbrugte fiskenet.

Udearealer

Biblioteket er ikke kun en bygning, men tit også nogle udendørs arealer uden om bygningen, og de udearealer kan også anvendes til aktiviteter eller tiltag med et bæredygtighedsperspektiv. Det kan være her, man laver forsøg med at øge biodiversiteten, eller man kan udlåne jordlodder eller plantekasser til fælleshaver. Ikke alle biblioteker har grønne arealer. Men for alle biblioteker gælder det, at man kan gentænke bibliotekets rum og lade biblioteket foregå uden for murene. Hvis der er fliser og ikke græs på pladsen foran biblioteket, kan det måske alligevel godt bruges til verdensmålsaktiviteter.

Eksempler

Svendborg Bibliotek: Insektbuffet

I løbet af sommeren stillede Svendborg Bibliotek en blomsterpostkasse op ved hovedindgangen til biblioteket. Med et skilt på postkassen og via bibliotekets Facebook-side blev byens borgere opfordret til at bidrage med blomsterfrø fra deres egne haver, så den nyanlagte "insektbuffet" ved biblioteket kunne blive endnu vildere. Det væltede ind med små poser med frø, og initiativet har været med til at skabe et fælles ejerskab til det grønne område og en masse lokale samtaler om vild natur og biodiversitet. Svendborgs vilde insektbuffet er et samarbejde mellem Naturama, Svendborg Musikskole, Danmarks Forsorgsmuseum, Haahrs Skole, HF & VUC FYN Svendborg og Svendborg Bibliotek om at skabe et grønt bælte i byen. Ifølge Svendborg Biblioteks bæredygtighedsstrategi skal 25 % af bibliotekets udearealer beplantes med vilde blomster, buske eller træer fra 2020 og frem mod 2030.

Frøindsamling til insektbuffet.
Foto: Svendborg Bibliotek

Dragør Bibliotekerne: Sansehave og kompostering

Dragør Bibliotek har en mindre gårdhave, som er blevet omdannet til en demensvenlig sansehave. Biblioteket har ligeledes sat insekthoteller op og etableret kompost til biologisk materiale fra haven og andet organisk materiale.

Aarhus Bibliotekerne: Verdensrummet

Under Dokk1 ved Aarhus Bibliotekerne er der et langt og smalt lokale, som vender ud mod havnebassinet. Det er Verdensrummet, som er et lokale, borgere og foreninger kan bruge til at skabe aktiviteter om verdensmålene. Med et stort glasparti og døre ud mod havneområdet inviterer det også til at bruge udearealet, hvor der er siddepladser på trapperne og en udendørs scene. Verdensrummet er kreativt indrettet med genbrugsmaterialer og er et mødested, et værksted og workshoprum, hvor man kan låne grej og materialer og selv være med til at komme med idéer til aktiviteter og arrangementer.

Aarhus Bibliotekerne: DYRK!ditBibliotek

Risskov Biblioteks udearealer udlånes i lodder og benyttes af omkring 30 borgere i et fast havefællesskab. Det udgør en platform for samskabelse af events og workshops om for eksempel kompost, le-slåning, frøsamling, høstfest, mostning, bygning af pindesvinehoteller og bistader (i samarbejde med Bi-stad).

Ballerup Bibliotekerne: Byhaver i Skovlunde

Skovlunde Kulturhus, som er del af Ballerup Bibliotekerne, har åbnet en række byhaver, som giver børnefamilier, skoleklasser, børnehavegrupper eller seniorer uden egen have mulighed for at dyrke deres egne grøntsager, bær og krydderurter og samtidig tage del i fællesskabet omkring det. Havefællesskabet drives nu af en meget engageret gruppe borgere, som også hjælper med at arrangere aktiviteter, der kan involvere brugerne af haven og give mulighed for at mødes på tværs af generationer. Omkring haverne foregår der fælles arrangementer for hele lokalområdet som for eksempel bibliotekets æbledag, hvor borgernes medbragte æbler blev lavet til æblemost, mens børnene kunne få læst æblehistorier, se æblefilm og tegne æbler.

Afrunding

Inspirationskataloget viser, at bibliotekernes verdensmålsarbejde kan se ud på mange forskellige måder og kan tage form af både små og store projekter. Det viser også, at verdensmålene kan tænkes ind i alle dele af organisationen og give mening som en samlende og fælles fortælling – både internt og på tværs af bibliotekerne.

Vi håber, at eksemplerne her kan inspirere flere biblioteker til at udvikle initiativer, der forholder sig til den bæredygtige omstilling, og sammen med både medarbejdere og borgere at være med til at starte samtalen om, hvilket samfund vi ønsker os.

Verdensmålsarbejdet er en proces og i høj grad en fælles læringsproces. Man må være åben for at afprøve forskellige tiltag, metoder og tilgange for at finde ud af, hvad der virker bedst. Men det handler også om at bygge på det engagement, der allerede er, og finde ud af, hvor energien er internt i organisationen, og hvad borgere og lokale samarbejdspartnere interesserer sig for.

Det er ikke et projekt, der slutter om lidt. Det er en dagsorden, vi må skulle forvente at forholde os til i generationer. Derfor er verdensmålscertificeringen heller ikke en afslutning, der markerer, at biblioteket er nået i mål. Det er derimod en markering af, at biblioteket er gået i gang med processen.

Du kan finde mere information om både certificeringen, tilbud om kompetenceudvikling og andre verdensmåls-projekter og -samarbejder på netværket DB2030's hjemmeside. Her kan du også finde en vidensbank med link til en lang række materialer og ressourcer, der er relevante for verdensmålsinteresserede biblioteker: db2030.dk

Bliv del af netværket via Facebook-gruppen DB2030.

Haiku-digte på Klimafolkemødet.
Foto: Chora 2030

CHORA 2030

Med støtte fra
TrygFonden